

Kokemäen kaupunki
kokemaki@kokemaki.fi

Viite Lausuntopyyntö 3.2.2025

Aihe Kokemäki, Rautatieasemakaava ehdotus

Satakunnan Museolta on pyydetty lausuntoa koskien Kokemäen Peipohjan asema-alueen rautatieasemakaavan ehdotusta. Suunnittelualue sijaitsee Peipohjan kaupunginosassa käsittäen Peipohjan risteysaseman sekä Suokkaan teollisuusalueen välisen rataosuuden sekä alueita näiden läheisyydessä. Pintaalaltaan noin 38,6 hehtaaria oleva suunnittelualue on osittain yksityisessä, osittain valtion ja osin Kokemäen kaupungin omistuksessa. Etelässä suunnittelualue rajautuu Köyliöntiehen, Teollisuustiehen sekä rautatiealueen reunaan. Idässä alue rajautuu Yhdystiehen, rautatiealueen reunaan ja Satakunnantiehen ja pohjoisessa ammattiopistoon, Köyliöntiehen ja puistoalueen reunaan. Lännessä suunnittelualue rajautuu maatalousalueeseen ja Koomanojaan.

Porin rata valmistui vuonna 1895 ja haararata Raumalle vuonna 1897. Risteysaseman ympärille syntyi laaja rautatierakennusten alue ja risteysasema vaikutti merkittävästi koko Peipohjan kylän kehitykseen. Peipohja on risteysasemana rakennuskannaltaan poikkeuksellisen laaja ja edustava. Kokonaisuuteen kuuluu nykyisen, alun perin vuonna 1919 valmistuneen asemarakennuksen ja tavaramakasiinin lisäksi useita 1890–1920-luvulla tyyppiirustusten mukaan toteutettuja aseman toimintoihin liittyviä rakennuksia sekä työntekijöiden asuinrakennuksia ulkorakennuksineen. Vanhimmilta osilta rakennuskanta ajoittuu radan valmistumisen aikoihin. Asema-alueen ympäristöön syntynyt asuin-, teollisuus- sekä liikerakentamisesta koostuva rakennuskanta edustaa ajallisesti kerroksellista, paikoin hyvin säilynyttä ja historiallisesti todistusvoimaista rakentamista.

Kaavaselostuksen mukaan kaavan tavoitteena on lisätä Kokemäen elinvoimaisuutta ja löytää ratkaisuja rautatiealueen ja sen läheisyyden tunnistettuihin ja ennalta tunnistamattomiin maankäytöllisiin ongelmiin. Kaavahankkeen yhteydessä käydään myös vuorovaikutusta Tampere-Pori tasoristeysten poisto- ja parantamishankkeen (TAPO-hanke) osapuolien kesken ja pyritään kaavallistamaan hankkeessa osoitetut uudet toimenpiteet.

Suunnittelualue käsittää valtakunnallisesti merkittävän ja rautatiesopimuksen piiriin kuuluvan Peipohjan rautatieasema-alueen (RKY 2009) ja lännessä suunnittelualue sijoittuu pieneltä osin valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle Kokemäenjokilaakson kulttuurimaisemat. Peipohjan asema-alue on huomioitu RKYalueesta hieman poikkeavalla rajauksella myös maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi (Satakunnan rakennusperintö 2005 ja 2023) ja rajautuu pohjoisessa Järilän kulttuurimaisemaan (Satakunnan rakennusperintö 2023). Edellä mainitut arvoalueet (RKY, VAMA, Satakunnan rakennusperintö 2005) ovat osoitettu Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (2019), jossa niitä koskee yhteinen suunnittelumääräys: Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja ominaisluonne siten, että edistetään niihin liittyvien arvojen säilymistä ja kehittämistä mukaan lukien avoimet viljelyalueet. Kaikista aluetta tai kohdetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista, jotka oleellisesti muuttavat vallitsevia olosuhteita, tulee museoviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla vaaranneta tai heikennetä edellä mainittujen arvojen säilymistä.

Peipohjan rautatieasema kuuluu ns. Rautatiesopimuksella suojeltujen kohteiden joukkoon. Kyseessä on 9.12.1998 allekirjoitettu sopimus valtakunnallisesti merkittävien rautatieasemien suojelusta. Sopimuksen osapuolina olivat ympäristöministeriö, Museovirasto, Ratahallintokeskus, VR-yhtymä Oy, Senaattikiinteistöt ja Metsäntutkimuslaitos. Tavoitteena on ollut koota eri aikakausia ja niiden rakennuskulttuuria edustava valikoima asema-alueita, joissa on läsnä rautatien liikennehistorian, toiminnan ja arkkitehtuurin (myös puistokulttuurin) koko kirjo. Suunnittelualueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa. Kokemäellä on tekeillä taajama-alueen osayleiskaava, jonka kaavaehdotus oli ensimmäisen kerran nähtävillä vuonna 2015 ja toisen kerran vuonna 2016. Kaavan kolmannen ehdotuksen valmistelu käynnistettiin vuoden 2022 aikana. Alueella on voimassa useita eri vuosikymmeninä voimaan tulleita asemakaavoja. Selvitysalueella ovat voimassa Peipohjan rakennuskaavat vuodelta 1970, Lehtosen konepajan asemakaava vuodelta 2003, Peipohjan asemakaavan muutos vuodelta 2013 sekä Katilan asemakaavan muutos vuodelta 2022. Voimassa olevissa asemakaavoissa selvitysalueelle ei ole osoitettu rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä suojelumerkintöjä.

Kaava-alueella on toteutettu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys vuonna 2023 (Kristian Tuomainen/Heilu Oy). Kaava-alueen kiinteistöt inventoitiin asemakaavatasoisesti ja arvoitettiin rakennuskohtaisesti. Inventoinnin tuloksissa

mainitaan: Selvitysalueen arvokkaimman rakennetun kulttuuriympäristön kerrostuman muodostaa VR:n monimuotoinen, pääosin alkuperäiset piirteensä säilyttänyt rakennuskanta 1890–1920-luvulta. Peipohjan asema-alue on myös valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Risteysasemakokonaisuuden lisäksi osa alueen muista kohteista oli arvoitettu kaavassa huomioitavaksi jo osayleiskaavamuutosta varten toteutetun yleiskaavatasoisen inventoinnin yhteydessä (FM Niina Uusi-Seppä 2010). Nyt suojeltavaksi osoitettuja kenkätehdasta, tiilistä varastorakennusta sekä Mäenpään kiinteistöä ei ole huomioitu aikaisemmissa inventoinneissa.

Satakunnan Museo on osallistunut 29.3.2023 kaavasta järjestettyyn aloitusvaiheen viranomaisneuvotteluun, kommentoinut 30.1.2024 kirjallisesti kaavan alustavaa luonnosta sekä lausunut kaavaluonnoksesta 20.8.2024.

Satakunnan Museon kannanotto

Satakunnan Museo on tutustunut kaava-aineistoon ja toteaa sen olevan vielä harmillisen puutteellinen ja keskeneräinen erityisesti suojelumääräyksien osalta.

Satakunnan Museo on lausunut kaavaluonnoksesta 20.8.2024 ja huomauttanut, että kaavaselostuksesta puuttuu maininta rautatiesopimuksesta. Rautatiesopimus on huomioitu nyt kaavaselostuksessa, mutta ei kaavakartalla/kaavamääräyksissä. Museovirasto on todennut rautatiesopimukseen liittyvässä lausunnossaan vuonna 1998 Peipohjan rakennuksista: *Asemapäällikön talo on yksi harvoja tämänytyypisiä ja sen ulkoasuun ei sallita muissa rakennuksissa mahdollisia ovi- tai ikkuna-aukkojen muutoksia. Rakennuksessa on säilynyt paljon alkuperäisiä detaljeja (uuni, ovet painikkeineen, ainakin salin katto, toinen ulko-ovi), mutta esimerkiksi tilajako, ikkunat ja toinen ulko-ovi on uusittu. [...] Museovirasto antaa rakennuksille seuraavat rakennussuojelumääräykset: Asuinrakennukset. 1. Rakennusta ei saa purkaa. 2. Sisätiloissa tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää alkuperäisessä muodossa olevat huonetilat sekä rakentamisaikaiset kiinteän sisustuksen yksityiskohdat. 3. Oleellisista muutoksista on neuvoteltava Museoviraston kanssa. 4. Rakennusta ja sen pihapiiriä tulee hoitaa osana asemapuistoa ja käyttää siten, että niiden historiallinen ominaisluonne säilyy.* Museoviraston laatimat rakennussuojelumääräykset tulee huomioida kaavassa.

Satakunnan Museo myös totesi lausunnossaan 20.8.2024, että ”AL/s-1 merkintään liittyvää määräystä tulee täydentää enemmän ympäristön säilyttämistä velvoittavammaksi, ja lisätä varaus museoviranmaisena lausunnolle.

Kaavamääräyksissä tulisi ohjata tarkemmin alueen istutuksia sekä olemassa olevan

perinteisen kasvillisuuden säilyttämistä.” Kaavaehdotuksessa s-1 määräykseen on lisätty museoviranomaisen lausunnonpyyntötarve, mutta ei mainintaa perinteisen kasvillisuuden säilyttämisestä tai piha-alueiden istutusten ohjaamista. Kaavamääräyksiin ei myöskään ole lisätty kaavoittajan vastineessa ehdottamaa ”Rakennusta ja sen pihapiiriä tulee hoitaa osana asemapuistoa ja käyttää siten, että historiallinen ominaisluonne säilyy.”, joka olisi oikein hyvä lisäys kaavamääräykseen. Satakunnan Museo näkee, että kaavamääräystä tulisi täydentää tältä osin.

Satakunnan Museo esitti lausunnossaan myös kaavamääräyksissä mainitun ”julkisivun” korvaamista sanalla ”ulkoasulla”, jolloin ei synny epäselvyyksiä esimerkiksi rakennusten katemateriaalin suhteen. Tätä ei ole huomioitu, vaan edelleen sr1-merkinnän kaavamääräyksen on säilynyt ”julkisivu”.

Lisäksi Satakunnan Museo kiinnitti huomiota kaavaluonnoksen Sr-b -merkintään, jota kehoitettiin täydentämään mm. rakennuksen purkamisen kieltävällä lausekkeella ja lisätä myös varaus museoviranomaisen lausunnon. Museon lisäksi myös Varsinais-Suomen Ely-keskus kiinnitti huomiota sr-b-määräyksen vaillinaisuuteen. Sr-b – määräystä ei ole lausunnoissa annetuista kommentteista huolimatta täydennetty kaavaehdotukseen. Kaavoittaja on kaavaehdotukseen liittyvässä vastineessaan todennut, että *”kaikilla näistä osoitetuista kohteista ei kuitenkaan voida todeta olevan nykypäivänä sellaisia arvoja, että niiden purkaminen tulisi täysin kieltää. Osa inventoiduista rakennuksista on vuosien saatossa muuttunut julkisivuiltaan merkittävästi, ja inventoidussa joukossa on myös esimerkiksi varastorakennus, jolla ei nykypäivänä ole erityistä käyttöä, ja jolle ei ole myöskään kaavatyön yhteydessä löydetty uutta käyttöpotentiaalia.”* Satakunnan Museo muistuttaa, että alkuperäisyys ei ole ainoa suojeltava arvo, vaan myös kerroksellisuus on arvo, ja osa kohteista ei välttämättä ole yksinään arvokkaita, vaan osana kokonaisuutta. Tällöin sr-merkinnän sijaan on mahdollista käyttää esimerkiksi /s-merkintää. Satakunnan Museo on edelleen sitä mieltä, että b-kohteista tulisi järjestää viranomaisneuvottelu sekä mahdollisuuksien mukaan katselmus, jonka yhteydessä voitaisiin tarkistaa asemamestarin talon sisätilat sekä arvioida kattavammin historiallisen asemapuiston tilannetta, sekä b-kohteita.

Satakunnan Museo myös toi lausunnossaan esiin, että kaavan yleismääräyksiin tulee lisätä maininta, että kaava-alueelle sijoittuu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä sekä maisema-alue ja ennen näihin alueisiin kohdistuviin ympäristöä muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä on museoviranomaiselle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen. Tätä ei ole

huomioitu eikä myöskään Satakunnan maakuntakaava 2050 osoitettua alueen maakunnallista arvoa.

Ennen kaavan hyväksymistä, tulisi kaavaehdotusta täydentää ja kaavamääräyksistä ja kulttuuriympäristöarvoista järjestää kaavaneuvottelu.

Satakunnan Museo

Museonjohtaja Johanna Jakomaa

Tutkija Sanna Kuusikari

Tiedoksi

Varsinais-Suomen ELY-keskus/kirjaamo, Katariina Alaspää
Satakuntaliitto/kirjaamo, Susanna Roslöf, Daniel Nagy
Museovirasto/kirjaamo

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti Porin kaupungin asianhallintajärjestelmässä